Temat: Konstytucja 3 Maja i Sejm Wielki

Czas zajęć: 2 x 45 minut
Adresat: uczniowie klasy 2 szkoły ponadpodstawowej

Cele
Zdobycie wiedzy o reformach Sejmu Wielkiego i Konstytucji 3 Maja 1791 r..
Poznanie dziejów Ojczyzny i jej dziedzictwa historycznego.
Rozbudzanie poczucia miłości do Ojczyzny i narodu poprzez kultywowanie pamięci historycznej.

Uczeń potrafi:
- wymienić autorów Konstytucji 3 Maja 1791 r.;
- wymienić reformy Sejmu Wielkiego 1788-1792;
- scharakteryzować zmiany ustrojowe wprowadzone przez Konstytucję 3 Maja;
- rozumie znaczenie uchwalenia Konstytucji 3 Maja.

Metody pracy:
- burza mózgów
- praca z tekstem źródłowym i mapą
- pogadanka
- rozmowa kierowana

Formy pracy:
- samodzielna
- w grupach

Środki dydaktyczne:

- tekst źródłowy Konstytucja 3 Maja 1791 r.
- mapa Rzeczpospolitej z okresu rozbiorów
- tablica multimedialna
- karty pracy

Wprowadzenie
Czynności organizacyjne: sprawdzenie obecności, zapisanie tematu lekcji.

Konstytucja 3 Maja, uchwalona w 1791 roku była ustawą regulującą ustrój prawny Rzeczypospolitej Obojga Narodów, pierwszą ustawą rządową w Europie, a drugą na świecie (po amerykańskiej). Konstytucja 3 Maja przekształcała państwo w monarchię konstytucyjną, wprowadzała zasadę trójpodziału władzy. Wyrazicielem suwerennej woli narodu miał być dwuizbowy Sejm.

I Omówienie sytuacji międzynarodowej Rzeczpospolitej w II połowie XVIII wieku.

Kryzys demokracji szlacheckiej rozpoczął się w połowie XVII wieku. W XVIII wieku Rzeczpospolita nie była w stanie zachować własnej suwerenności i coraz częściej w jej sprawy wewnętrzne ingerowały inne państwa: Rosja, Prusy, Austria. Dążenia reformatorskie ożywiły

się po 1772 r., kiedy w wyniku I rozbioru Rosja, Prusy i Austria pozbawiły Rzeczpospolitą części jej terytoriów.

Mapa Rzeczpospolitej po I rozbiorze prezentowana przez nauczyciela na tablicy multimedialnej (także w podręczniku).

Przyczyny słabości Rzeczpospolitej:

- osłabienie władzy centralnej (wolna elekcja, liberum veto, prywata szlachty, brak poszanowania dla prawa, rywalizacja o wpływy i władzę);
- słabość gospodarcza, militarna i ekonomiczna (brak silnej armii, niesprawne dowodzenie, przestarzała gospodarka folwarczno-pańszczyźniana, wyludnienie miast i wsi, upadek rzemiosła i handlu);
- opóźnienie reform (zacofanie w stosunku do innych krajów);
- brak zaangażowania mieszczan i chłopów w sprawy państwa (reformy utrzymywały dominację szlachty);
- wyniszczenie państwa wieloletnim kryzysem gospodarczym i politycznym;
- agresywna polityka Rosji, Prus i Austrii (ingerencja w sprawy Rzeczpospolitej, chęć zagarnięcia jej terytoriów, przewaga sił militarnych sąsiadów).

Sejm Wielki (Czteroletni) 1788 – 1792

Pod koniec lat 80-ych XVIII wieku król Stanisław August Poniatowski oraz obóz patriotyczny podjęli próbę przeprowadzenia reform. Caryca Rosji Katarzyna II zgodziła się na zwołanie sejmu zawiązanego pod laską konfederacji – (decyzje zapadały większością głosów.) Posłowie będący zwolennikami reform skupili się wokół Stanisława Małachowskiego, Ignacego Potockiego i Hugo Kołłątaja. Dążono do unowocześnienia państwa i uniezależnienia od Rosji. Jesienią 1790 r. przeprowadzono nowe wybory do izby poselskiej, dzięki czemu obóz reform uzyskał przewagę. Od grudnia 1790 r. obradował w podwojonym składzie – wraz z królem i senatorami obradowały 483 osoby. W 1791 r. Sejm Wielki uchwalił Konstytucję 3 Maja, regulującą ustrój prawny Rzeczpospolitej. Konstytucja przestała obowiązywać 24 lipca 1792 roku, po przystąpieniu króla Stanisława Augusta Poniatowskiego do konfederacji targowickiej.

Sejm Wielki, zwany Czteroletnim, obradował od 6 października 1788 roku do 29 maja 1792 w Warszawie. Był to pierwszy za panowania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego sejm na którym nie obowiązywało *liberum veto*, a decyzje podejmowano większością głosów. Jednym z najważniejszych osiągnięć Sejmu Wielkiego - obok uchwalenia w 1791 roku Konstytucji 3 Maja było ustanowienie prawa o miastach.

Najważniejsze reformy Sejmu Wielkiego

- zwiększenie liczby wojska do 100 tys. (w praktyce powołano 65 tys.) i uchwalono podatki na utrzymanie wojska (opodatkowano szlachtę i duchowieństwo, zwiększono podatki od miast i pogłówne od Żydów, przejęto na własność dobra biskupstwa krakowskiego);
- Prawo o sejmikach (1791 r.): pozbawiono praw politycznych szlachtę gołotę (nie posiadającą ziemi), uchwały miały zapadać większością głosów, zniesiono przysięgę posłów na instrukcje poselskie;
- Prawo o miastach (1790 r..), dotyczyło mieszczan miast królewskich. Otrzymali oni szerokie uprawnienia, które w praktyce zrównywały ich w prawach ze szlachtą: m.in.

uzyskali nietykalność osobistą i majątkową, prawo do stopni oficerskich, prawo do nobilitacji (nadania szlachectwa). Miasta zostały wyłączone spod kontroli urzędników szlacheckich, a ich reprezentanci mogli zasiadać w sejmie. Mieszczanie rezydujący w miastach królewskich otrzymali prawo nietykalności osobistej, dostęp do urzędów, prawo nabywania ziemi i powoływania samorządów oraz zagwarantowano im udział w sejmach. Szlachta mogła odtąd zajmować się handlem i rzemiosłem oraz sprawować urzędy miejskie. Na kształt reformy wpływ miała tzw. czarna procesja z 1789 roku - manifestacja przedstawicieli 141 miast, podczas której ubrani na czarno mieszczanie zanieśli królowi memoriał zawierający ich postulaty. Uchwalona ustawa nie obejmowała miast prywatnych.

Uczniowie słuchają Hymnu upamiętniającego uchwalenie Konstytucji 3 Maja w 1791 r.
https://www.youtube.com/watch?v=GyVfTPmtICY

Nauczyciel prezentuje na tablicy multimedialnej Konstytucję 3 Maja
https://www.facebook.com/ArchiwaPanstwowe/videos/prezentacja-orygina%C5%82u-konstytucji-3-maja/3422491891128163/
https://polona.pl/search/?query=Konstytucja_3_Maja&filters=public:1
http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1791.html
Wytypowani uczniowie czytają fragmenty Ustawy Rządowej.

II Postanowienia Konstytucji 3 Maja z 1791 roku

- zmieniła ustrój państwa na monarchię dziedziczną, znosiła wolną elekcję i wprowadzała dziedziczność tronu po śmierci Stanisława Augusta Poniatowskiego
- ograniczyła demokrację szlachecką, odbierając prawo głosu i decyzji w sprawach państwa szlachcie nieposiadającej ziemi (gołocie), ustawy miały być podejmowane większością głosów
- wprowadziła częściowe zrównanie praw osobistych mieszczan i szlachty,
- zwiększyła prawa mieszczan z miast królewskich,
- zniosła *liberum veto*,
- zniosła podział na Polskę i Litwę ustanawiając jedno państwo Rzeczpospolitą Polską,
- wprowadziła trójpodział władzy na ustawodawczą (sejm), wykonawczą (król i złożona z ministrów Straż Praw) oraz niezawisłe sądy.
- zwiększała znaczenie sejmu szlacheckiego. Wybierany na dwa lata Sejm miał być „zawsze gotowy", tj. w każdej chwili mógł być zwołany na sesję nadzwyczajną.
- chłopi zostali objęci ochroną prawną państwa.
- religia katolicka została uznana za religię panującą w Rzeczpospolitej przy jednoczesnym zachowaniu tolerancji religijnej i wolności wyznania
- wprowadzono po raz pierwszy pojęcie narodu –obywatele mieli być obrońcami swobód narodowych i praw

Konstytucja 3 Maja 1791 r. przechowywana jest w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Trzy oryginalne rękopisy Konstytucji zawarte są w księdze Metryki Litewskiej (liczącej 722 strony, jednak zapis Konstytucji zawarty jest tylko na jej 8 stronach: od strony 75 do 82), w księdze Archiwum Publicznego Potockich oraz w księdze Archiwum Sejmu Czteroletniego. Konstytucja oficjalnie nosiła nazwę „Ustawa Rządowa" i składała się z 11 artykułów, a jej integralną częścią były przyjęte wcześniej prawa o miastach i sejmikach.

III Twórcy Konstytucji 3 Maja

Zadanie 1

Uczniowie zostają podzieleni na 4 grupy.
Polecenie: Proszę wyszukać informacje o twórcach Konstytucji 3 Maja 1791 r.
Wytypowani uczniowie prezentują efekty poszukiwań.
Źródło: Polski Słownik Biograficzny, dostępne zasoby internetowe
https://www.ipsb.nina.gov.pl/Home

Stanisław Małachowski

Kazimierz Nestor Sapiecha

Stanisław August Poniatowski

.

Adam Kazimierz Czartoryski

Hugo Kołłątaj

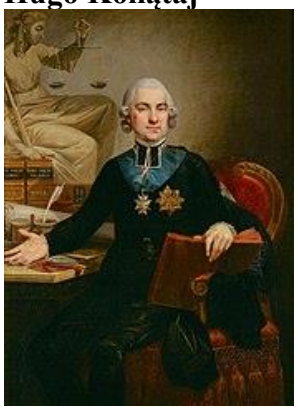

Ignacy Potocki

IV Zaprzysiężenie Konstytucji 3 Maja

Ustawa Rządowa z dnia 3 maja 1791 roku, na nowo regulująca ustrój prawny Rzeczypospolitej, uchwalona została w nadzwyczajnym trybie i przy zastosowaniu uproszczonej procedury (bez dokładnego przeliczenia głosów) na sesji połączonych izb sejmu. Obrady toczyły się w Sali Senatorskiej Zamku Warszawskiego. Głosowanie zastąpiono zaprzysiężeniem konstytucji przez króla, który — powtórzywszy odczytywane przez biskupa krakowskiego Feliksa Pawła Turskiego słowa roty — wezwał zebranych, aby wraz z nim udali się do kościoła i tam złożyli wspólną przysięgę Bogu. W kolegiacie św. Jana (późniejszej katedrze) przy ołtarzu obok monarchy stanęli dwaj marszałkowie: sejmu i konfederacji koronnej Stanisław Małachowski oraz konfederacji litewskiej Kazimierz Nestor Sapieha. Obaj wygłosili krótkie mowy, a następnie biskup ponownie odczytał rotę przysięgi, którą zebrani powtórzyli chórem, trzymając

uniesione w górę prawice. Na zakończenie ceremonii biskup smoleński Tymoteusz Gorzeński zaintonował *Te Deum laudamus*.
Źródło https://ossolineum.pl/index.php/zaprzysiezenie-konstytucji-3-maja/

Już w dwa dni po jej uchwaleniu dzień 3 maja uznano za święto narodowe, które zostało na długi czas zawieszone. W 1792 roku rozpoczęła się wojna polsko-rosyjska w obronie Konstytucji 3 Maja. Ostatecznie doszło do okupacji Polski, obalenia Konstytucji i drugiego rozbioru państwa. Temat ten zostanie szerzej przedstawiony na kolejnej lekcji.
Święto 3 Maja zostało przywrócone w II Rzeczypospolitej Polskiej w kwietniu 1919 roku. Zdelegalizowane przez okupantów niemieckich i sowieckich podczas II wojny światowej, zakazane było również w PRL. Od 1990 roku 3 Maja ponownie jest oficjalnym świętem narodowym Polaków.

Nauczyciel prezentuje na tablicy multimedialnej animację:
Jan Matejko Konstytucja 3 maja 1791 roku
https://www.youtube.com/watch?v=_EjUJZPd2tk

Nauczyciel kieruje pytania do uczniów:

1. W jakich okolicznościach doszło do uchwalenia Konstytucji 3 Maja?
2. Wskaż trzy obozy polityczne, podczas Sejmu Wielkiego?
3. Kto był autorem Ustawy Rządowej z 1791 roku?
4. Jakie było znaczenie uchwalenia Konstytucji 3 Maja?

V Podsumowanie
Konstytucja 3 Maja z 1791 r.. zmieniła ustrój państwa polskiego z oligarchii magnackiej na monarchię konstytucyjną. Reformowała organy władzy państwowej. Likwidowała przyczyny panującej anarchii: liberum veto, wolną elekcję, prawo szlachty do rokoszu i konfederacji, wyłączne prawo szlachty do posiadania ziemi i pełnienia urzędów, ograniczyła znacząco demokrację szlachecką, wprowadziła polityczne zrównanie mieszczan i szlachty, stawiała chłopów pod ochroną państwa. Odwoływała się do oświeceniowych koncepcji suwerenności narodu, trójpodziału władzy, regulowała organizację władz państwowych, prawa i obowiązki obywateli.

Praca domowa
3 Maja jest uroczyście obchodzonym świętem narodowym. Na podstawie **wystawy „Obchody rocznic Konstytucji 3 Maja w regionie siedleckim**", dostępnej online na stronie Archiwum Państwowego w Siedlcach opowiedz, jak w Siedlcach i regionie siedleckim świętowano rocznice uchwalenia Ustawy Rządowej.
Dlaczego Polacy po II wojnie światowej, aż do 1990 roku, nie mogli świętować kolejnych rocznic uchwalenia Konstytucji 3 maja?
Link: https://www.siedlce.ap.gov.pl/

Linki:
https://www.youtube.com/watch?v=GyVfTPmtICY Hymn Konstytucji 3 Maja
https://www.youtube.com/watch?v=QkopQp9Z5Ic
https://www.youtube.com/watch?v=_EjUJZPd2tk
https://www.facebook.com/ArchiwaPanstwowe/videos/prezentacja-orygina%C5%82u-konstytucji-3-maja/3422491891128163/
http://agad.gov.pl/wp-content/uploads/2018/12/Konstytucja-3-maja_PL-v5.pdf
https://polona.pl/search/?query=Konstytucja_3_Maja&filters=public:1

Karty pracy

Zadanie 2
Rozwiąż krzyżówkę

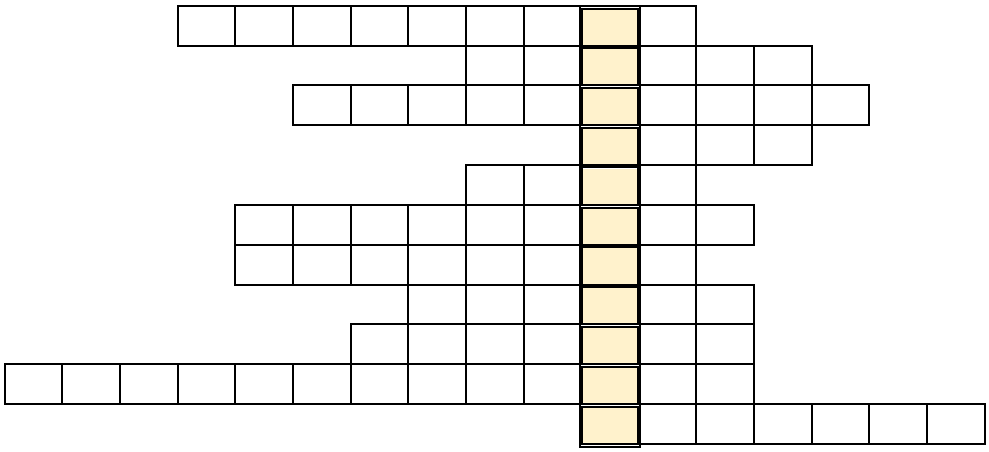

1. Mazurek 3 maja napisany w czasie powstania listopadowego przez Rajnolda Suchodolskiego zaczyna się słowami „Witaj majowa ...”
2. Pełna nazwa naszego kraju w czasie Konstytucji 3 Maja – Rzeczpospolita … Narodów
3. Podział władzy wg Monteskiusza – ustawodawcza, wykonawcza i …
4.Według Konstytucji 3 Maja organ władzy ustawodawczej, składający się z izby poselskiej i senatu.
5. Najsłynniejsze prawo szlachty, zniesione przez Konstytucję 3 Maja – liberum…
6. Imię carycy Rosji.
7. Drugi obok duchowieństwa najbardziej uprzywilejowany stan w Rzeczypospolitej.
8. Drugie imię króla Stanisława Poniatowskiego.
9. Konstytucja 3 Maja była pierwszą konstytucją w Europie, a drugą konsytuacją na …
10. Konstytucja 3 Maja wprowadzała zasadę, że co 25 lat miał się zbierać sejm...
11. Państwa które dokonały rozbiorów Rzeczypospolitej – Rosja, Prusy…..
Hasło:

Zadanie 3
Rozwiąż guiz

1. Konstytucja 3 Maja została podpisana:
    a. 1772 r.
    b. 1790 r.
    c. 1791 r.
    d. 1815 r.
2. Konstytucja 3 Maja była:
    a. pierwszą konstytucją na świecie.
    b. pierwszą konstytucją w Europie.
    c. drugą konstytucją w Europie
    d. trzecią konstrukcją na świecie.
3. Przed konstytucją 3 Maja:
    a. na świecie nie było innej konstytucji

b. istniała Konstytucja Stanów Zjednoczonych
c. istniała Konstytucja Stanów Zjednoczonych oraz konstytucja francuska
d. istniała konstytucja we Francji.

4. Królem, który podpisał konstytucję 3 Maja był:
    a. Jan III Sobieski
    b. Stefan Batory
    c. Stanisław August Poniatowski
    d. Jeremi Wiśniowiecki.
5. Miejscem podpisania konstytucji było:
    a. Wilno
    b. Lwów
    c. Warszawa
    d. Lublin
6. Konstytucja została podpisana:
    a. przed rozbiorami Polski
    b. po pierwszym rozbiorze
    c. po drugim rozbiorze
    d. po trzecim rozbiorze.
7. Twórcami Konstrukcji 3 Maja byli:
    a. Mikołaj Kopernik, Jan III Sobieski i Jan Paderewski
    b. Stanisław August Poniatowski, Ignacy Potocki, Hugo Kołłątaj
    c. Katarzyna II, Iwan Groźny i Piotr I
    d. Stanisław August Poniatowski, Tadeusz Kościuszko i Bohdan Chmielnicki
8. Konstytucja 3 Maja wprowadzała podziała na:
    a. władze ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą
    b. władze ustawodawczą i wykonawczą
    c. władze ustawodawczą i sądowniczą
    d. władze wykonawczą i sądowniczą
9. Konstytucja 3 Maja zakładała, że sejm będzie się składał z:
    a. izby poselskiej i senatu
    b. króla i senatu
    c. króla i izby poselskiej
    d. izby poselskiej i straży praw.
10. Izba poselska miała się składać z:
    a. 204 posłów
    b. 24 plenipotentów
    c. 204 posłów i 24 plenipotentów
    d. 150 posłów i 10 plenipotentów
11. Plenipotenci to:
    a. przedstawiciele miast
    b. przedstawiciele duchowieństwa
    c. przedstawiciele króla
    d. żadna z powyższych.
12. Senat miał się składać z:
    a. 132 osób
    b. 115 osób
    c. 204 osób

d. 160 osób.

13. Władzę wykonawczą wg Konstrukcji 3 Maja miał sprawować:
    a. sejm
    b. Król i Straż Praw
    c. Sądy
    d. Izba poselska.
14. Konstytucja znosiła:
    a. podział władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą
    b. liberum veto
    c. sądownictwo
    d. monarchię.
15. Przewodniczącym Straży Praw był:
    a. prymas
    b. minister policji
    c. król
    d. minister wojny.
16. Straż Praw składała się z :
    a. Króla, Prymasa i 5 ministrów.
    b. Prymasa i 5 ministrów
    c. Króla i 8 ministrów.
    d. Króla, Prymasa i 10 ministrów.
17. W skład Straży Praw mogli wejść, ale bez prawa głosu:
    a. król i prymas
    b. prymas i minister wojny
    c. król i marszałek sejmu
    d. pełnoletni następca tronu i marszałek sejmu.
18. Konstytucja 3 Maja wprowadziła:
    a. sądy grodzkie
    b. sądy ziemskie
    c. sądy ziemiańskie
    d. sądy podkomorskie
19. Wg. konstytucji 3 Maja w 1792 r. miały powstać:
    a. dwa Trybunały
    b. trzy Trybunały
    c. jeden Trybunał
    d. nie było Trybunału.
20. Trybunały miały mieć swoje siedziby w:
    a. Warszawie i Lwowie
    b. Wilnie i Poznaniu
    c. Lublinie i Piotrkowie Trybunalskim
    d. Lublinie i Warszawie.
21. Konstytucja:
    a. gwarantowała wolność wyznania z pierwszeństwem religii katolickiej
    b. gwarantowała wolność wyznania z pierwszeństwem religii prawosławnej
    c. gwarantowała wolność wyznania bez pierwszeństwa religii
    d. nie gwarantowała wolności wyznania

22. Po Konstytucji podpisano z Wielkim Księstwem Litewskim dokument, który stał się częścią Konstytucji:
    a. Unię Polsko-Lubelską
    b. Akt Zaręczenia Wzajemnego Obojga Narodów
    c. Unię Celną
    d. Pacta conventa
23. Sejm Konstytucyjny miał się zbierać co:
    a. 5 lat
    b. 15 lat
    c. 25 lat
    d. 10 lat.
24. Konfederacja mająca na celu zniesienie Konstytucji 3 Maja:
    a. konfederacja barska
    b. konfederacji targowicka
    c. konfederacja warszawska
    d. konfederacja lubelska.

Zadanie 4

Rozwiąż krzyżówkę

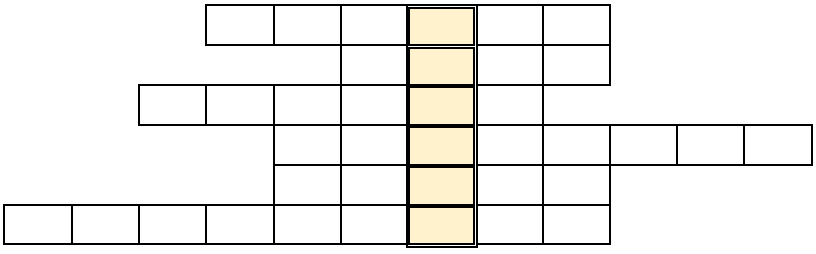

1. Spotkania poetów, pisarzy, publicystów, dostojników związanych z królewskim dworem i działaczy politycznych, organizowane u króla Józefa Augusta Poniatowskiego tzw. … czwartkowe.
2. Imię jednego z autorów Konstytucji 3 Maja … Kołłątaj.
3. Pełna nazwa naszego kraju w czasie Konstytucji 3 Maja – Rzeczypospolita … Narodów.
4. Powstało 1773 r. jako pierwsze ministerstwo oświaty w Europie Komisja … Narodowej.
5. Państwa, które dokonały rozbiorów Rzeczypospolitej – Austria, Prusy i ...
6. Najniższy stan w Rzeczypospolitej.

Hasło :